

Asistenții medicali, o resursă a sistemelor de sănătate din Europa încă prea puțin valorizată

Recent (12 iulie 2023), Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a făcut public un raport [1] privind mobilitatea lucrătorilor din domeniul sănătății la nivel mondial.

Acesta prezintă date consolidate privind mobilitatea lucrătorilor din domeniul sănătății colectate din diverse surse și zone geografice, ce acoperă 134 de țări, și reprezintă punctul culminant al eforturilor de 10 ani, care au implicat OMS, OCDE și Eurostat.

În preambulul său, acest raport recunoaște că migrația și mobilitatea lucrătorilor din domeniul sănătății sunt aspecte naturale ale dinamicii sistemelor de dezvoltare economică și de sănătate. Este un proces care are loc în toate țările și economiile lumii, ca un mijloc de reglare a dezechilibrelor de competențe și ca un răspuns al cererii de pe piața forței de muncă.

Pe de altă parte, raportul subliniază importanța monitorizării exacte a mobilității lucrătorilor din domeniul sănătății - ca o pârghie de influență - în conceperea, punerea în aplicare și evaluarea politicilor de remediere menite să abordeze problema competențelor, a dezechilibrelor de competențe și a performanțelor și dezvoltării viitoare a sistemelor de sănătate.

Așadar, chiar dacă migrația și mobilitatea reprezintă fenomene naturale, ele trebuie atent monitorizate, iar soluțiile, departe de a fi simple, trebuie gândite pe multiple planuri.

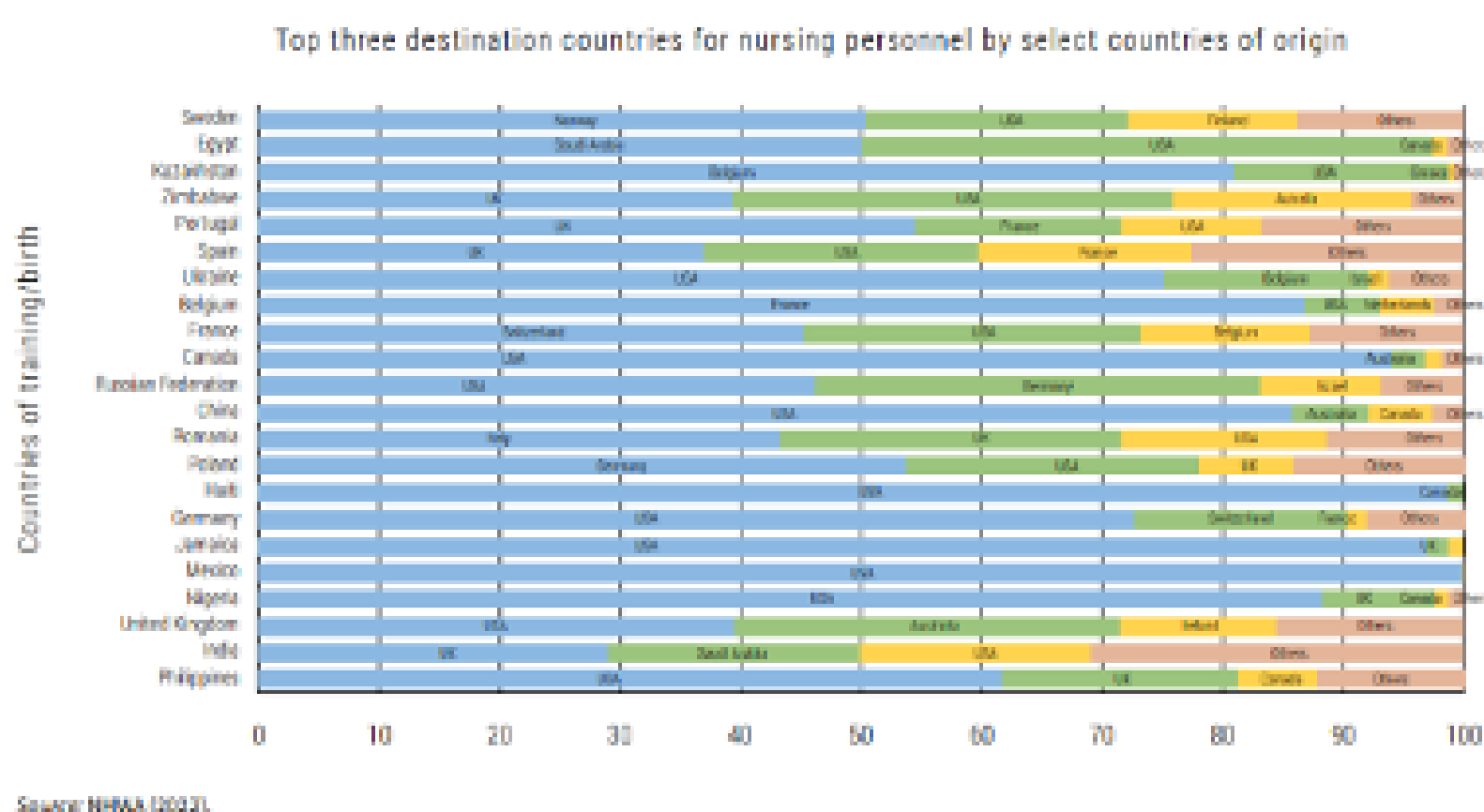
Unul dintre aceste planuri de acțiune este acela al extinderii sarcinilor asistenților medicali și moașelor, o resursă umană al cărui potențial este încă prea puțin valorizat, în prezent, și cu atât mai puțin într-o viziune viitoare a unor sisteme de sănătate din ce în ce mai tehnologizate, unde rolul de îngrijire poate deveni esențial.

[1] [WHO report on global health worker mobility](#)

Nu mai departe de primăvara acestui an, în contextul reuniunii la nivel înalt organizată de Biroul Regional OMS pentru Europa la București, în martie 2023, directorul Biroului Regional al OMS Europa, Hans Henri P. Kluge, vorbea despre necesitatea **extinderii sarcinilor asistenților medicali și moașelor în sistemul de sănătate, ca soluție pentru a gestiona suprasolicitaarea și deficitul din majoritatea sistemelor de sănătate din Europa.** Acest apel vine ca urmare a faptului că asistenții medicali și moașele reprezintă cel mai mare segment de forță de muncă în domeniul sănătății, fiind implicați într-o varietate de activități esențiale în îngrijirea pacienților.

Reuniunea a atras atenția și asupra faptului că, în ciuda numărului istoric ridicat de lucrători din domeniul sănătății și al îngrijirii din întreaga Regiune Europeană a OMS, sistemele naționale de sănătate întâmpină dificultăți în satisfacerea cererii crescute de servicii de sănătate, ca urmare a îmbătrânirii populației, a creșterii numărului de boli cronice, a întârzierilor în furnizarea serviciilor din cauza pandemiei COVID-19, a așteptărilor tot mai mari din partea utilizatorilor de servicii și a amenințărilor la adresa sănătății asociate cu schimbările climatice și cu urgențele sanitare.

Într-adevăr, numărul mai ridicat de asistenți medicali este vizibil și în cazul României. Dacă ne uităm la indicatorii recenți, România a înregistrat cel mai mare număr de absolvenți din domeniul sănătății dintre statele membre UE care au raportat date în 2020, cu un număr de 99,5 de asistenți medicali la 100 000 de locuitori[1]. De asemenea, numărul de asistenți medicali practicieni din România este în creștere, de la 640,97 asistenți medicali la 100,000 de locuitori în 2015 la un număr de 772.4 în 2020, o creștere de aproximativ 17% în forță de muncă.

Pe de altă parte, dacă ne uităm la recentul raport OMS, România este și unul dintre furnizorii externi de asistenți medicali, principalele țări de destinație pentru aceștia fiind Italia, Marea Britanie, și SUA.

[2] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_rs_grd/default/bar?lang=en

Dar, dincolo de cifre, pentru a putea interveni, este esențial să înțelegem care sunt factorii de profunzime care stau în spatele deciziei asistenților medicali români de a părăsi țara de origine și în care s-au format?

Cercetarea calitativă derulată în ultimii 2 ani, în România, în cadrul proiectului *Pillars of Health* (găsiți aici [raportul de cercetare](#)) a investigat exact care sunt principalii factori care influențează decizia de migrare. Din aceasta a reieșit faptul că, printre asistenții medicali, se resimte nevoia unei mai bune pregătiri practice, au nevoie de mai multe cunoștințe și de mai multe oportunități sistematice de a obține competențele necesare la locul de muncă. Astfel, când au fost întrebați care este cel mai important lucru pe care l-ar schimba în sistemul de sănătate actual din România, unul dintre asistenții medicali a subliniat nevoia unui mai mare interes pentru a dezvolta această profesie: „*Important e să ne creștem noi oameni foarte bine pregătiți aici. Deci, ce aș face? În primul rând, aș fi interesat de această profesie, de profesia de asistent medical. Ea este o resursă foarte bună pentru sistem. Este ușor de pregătit, adică nu-i costisitor să pregătești asistenții medicali, eficient de pregătit în timp scurt și ușor de integrat în toate sistemele pe care le crezi.*” (asistent medical din Romania, femeie)

Astfel, **extinderea sarcinilor și competențelor pentru asistenții medicali și moașe reprezintă o strategie fezabilă pentru contextul României.** Ea poate asigura un echilibru în distribuția sarcinilor de muncă în sistemul de sănătate.

Dar, cum se poate realiza acest lucru, în contextul actual, în România?

În cadrul întâlnirilor de validare a cercetării (realizate în diverse județe ale țării), s-a evidențiat că o modalitate eficientă de gestionare a acestei probleme presupune implementarea unui sistem mai robust pentru obținerea competențelor profesionale, începând de la nivelul de bază și până la cel de specialitate, astfel încât parcursul de formare să fie cât mai cuprinzător. De asemenea, pentru a asigura o evaluare adecvată a acestor competențe, este necesară introducerea unor etape de certificare corespunzătoare.

Alte țări din spațiul european au reușit să implementeze un sistem bine definit de pregătire și specializare a asistenților medicali. Norvegia[1], de exemplu, pare un model de abordare bine structurată și de succes a specializării asistenților medicali. Pornind de la un cadru educațional cuprinzător, asistenții medicali urmează o licență de trei ani în asistență medicală, înainte de a opta pentru o specializare în domenii medicale specifice, cum ar fi terapia intensivă, oncologia și sănătatea mintală. Sistemul pune un accent puternic pe experiența practică, încurajând asistenții medicali să lucreze în domeniile de specialitate alese, sub îndrumarea unor mentori cu experiență. În plus, examenele naționale de certificare asigură faptul că asistenții medicali îndeplinesc standardele cerute și posedă competențele necesare pentru a oferi îngrijiri specializate. Angajamentul față de educația continuă și dezvoltarea profesională îi menține pe asistenții medicali specializați la curent cu cele mai recente progrese, în timp ce colaborarea interdisciplinară cu alți profesioniști din domeniul sănătății îmbunătățește rezultatele pacienților. De asemenea, sistemul recunoaște și recompensează asistenții medicali specializați, oferind grade de salarizare mai mari și oportunități sporite de avansare în carieră. Definind foarte bine un sistem de niveluri de competente, asistenții medicali specializați din Norvegia contribuie la progresul asistenței medicale și la îngrijirea pacienților, făcând din sistemul lor un model pentru alții care doresc să implementeze specializarea asistenților medicali din peisajul european al sănătății.

În plus, această responsabilizare a asistenților medicali este eficientă doar printr-o bună colaborare în echipa multidisciplinară, în care contribuțiile și rolul fiecărui membru să fie valorizate și respectate.

Însă, potrivit cercetării proiectului Pillars of Health, aceasta pare să nu se regăsească în sistemul de sănătate românesc. Toți asistenții medicali incluși în cercetare au recunoscut că există probleme în comunicarea dintre medici și asistenți, probleme care le îngădesc autonomia, indiferent de anii de experiență și de formare: *„Este o cultură care n-a depășit anii 60” în România. Tot acolo suntem. Asistentul medical face ce zice doctorul. Nu vorbește, nu mișcă, nu face nimic din proprie inițiativă. Totul trebuie să fie la indicațiile doctorului. Ce se întâmplă în întreaga lume acum este că asistenții medicali*

[3] [Introducing Nurse Practitioners Into Norwegian Primary Healthcare—Experiences and Learning_\(usn.no\)](#)

sunt profesioniști de sine stătători, cu o profesie bine conturată și care sunt membri ai unei echipe în care fiecare își face treaba lui. Asta este filosofia actuală din profesie. În schimb, această filosofie modernă se lovește de cultură noastră și apare aici o mare prăpastie. Și atunci, ce să faci? N-ai încotro, ca să muncești, lași de la tine și, nu mai înțelegi nimic, de fapt. Adică, de ce m-au pregătit să fac eu singur când mă duc în spital și nu pot nici să deschid gura că vine doctorul să-mi ”dea după ceafă” că am vorbit.”
(asistent medical din Romania, femeie)

Aceste caracteristici paternaliste ale sistemului de sănătate, care se bazează pe autoritatea medicilor par adânc înrădăcinate în sistem și acceptate că fiind naturale, fără a putea fi contestate.

Dar, intervenții pas-cu-pas precum elaborarea de cursuri de formare în domeniul comunicării inter-disciplinare și interacțiunii interpersonale în spitale pot duce, în timp, la ameliorarea efectelor sistemului de valori actual și la consolidarea relației dintre medici și asistenții medicali, și, implicit, la înțelegerea poziției fiecăruia. Aceste cursuri de formare ar trebui să aibă ca scop să asigure conștientizarea rolurilor și contribuțiilor fiecăruia și, pe parcurs, să stimuleze dezvoltarea unei viziuni organizaționale cu privire la modul în care medicii și asistentele trebuie să interacționeze, într-un model de lucru armonios și eficient.

Iată doar câteva soluții care, în timp, pot sprijini reformarea sistemului de formare și a climatului în care-și desfășoară activitatea asistenții medicali din România, și pot răspunde nevoilor lor non-financiare care, de cele mai multe ori, rămân ascunse și nerezolvate.

Pentru mai multe detalii despre temele discutate și toate concluziile cercetării privind factorii care influențează migrația lucrătorilor români din domeniul sănătății, analiza experiențelor personale de lucru a acestora, precum și soluțiile identificate de respondenți pentru retenția și întoarcerea lucrătorilor medicali, vă încurajăm să răsfoiți [raportul de cercetare](#).